

פרשת בא

ברברי מרן הגרי"ז זיע"א בענין נסים ואותות ומופתים

ואחריו לא יהיה בן (י', י"ד).

מכתב א

בס"ד יום ה' שופטים ה' אלול תשנ"ב
הו"כ ידי"נ היקר והאהוב שליט"א
נעימות בימינו נצח!

שמחתי היום שמחה גדולה ועצומה לקבל את
מכתבם היקר מאד הנובע מלב טהור.

והנני בשמחה רבה שאכן הדפסת הסיפור
בעמ' קי"ט [ב"פניני רבנו הגרי"ז"] השיגה את
מטרתה, וכמו שרצה הגה"צ המספר זצ"ל,
שהגירסא שלו תזים את הגירסא המקובלת —
[מחמת הפצתה בלי פוצה פה ומצפצף שיטיל ספק
באמיתותה] — שציטט כת"ר שליט"א.

ואני עני מיום שראיתי את הסיפור שמצטט
כת"ר — לא נתתי בו כלל אימון, והי' בלבי לב
האבן שזה ח"ו בזיון להגרי"ז לייחס לו ללמוד
מדברי הרמב"ן שנסים בארבה צריך לספר, מאי
אולמי' דארבה דווקא, וממילא גם הטלתי ספק
בלבי על הרישא, שאומר שהגרי"ז אמר שזה מופת
שצריך לספר, אבל טמנתי את הדברים בלבי.

עד אשר זכיתי ויבוא הגה"צ איש האמת
באמת רבי יוסף ליס זצ"ל [כי שאל נא למרן הישיש
הקדוש ה"אבי עזרי" (שליט"א) על אודותיו ואז
תדע היטב במי הדברים אמורים] כמה חדשים לפני
פטירתו ואמר שמבקש למסור להדפסה ב"פניני
רבנו הגרי"ז" את הסיפורים אשר אתו, ועל הסיפור
הנוכחי אמר שהוא הי' בחדרו של מרן הגרי"ז
כשהתרחש כל הסיפור [והרי גם בגירסא שמביא
כת"ר כותב שם שהיו שם כמה אנשים]. וכל

סיפור גאון אחד זצ"ל: הייתי נוכח בחדרו של
מרן רבנו הגרי"ז זצוק"ל כאשר באו וספרו לו,
בסגנון של "מופת", על מכת ארבה שהיתה באזור
מסוים בארץ הקדש, ונעצר הארבה לפני מושב
חרדי ידוע — והרי "מופת"!!!

והשיב רבנו הגרי"ז זצוק"ל בביטול בלשון
הפסוק: "אותותינו לא ראינו [אין עוד נביא ולא
אתנו יודע עד מה". תהלים ע"ד ט'].

ונגש הרב זיע"א לארון הספרים, והוציא
חומש שמות עם פירוש הרמב"ן, ופתח בפרשת בא
בפסוק "ואחריו לא יהי' כן", וקרא את לשון
הרמב"ן שם בקול רם: "ואחריו לא יהי' כן —
הכתוב מודיע אותנו מדרך הנבואה שאחריו לא
יהי' כן... וכתב רבנו חננאל בפירוש התורה שלו:
מעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה
מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא
ויכנס בגבול מצרים — אינו אוכל מכל יבול הארץ
כלום עד עכשיו, ואמר כי זה כבר ידוע הוא לכל,
בא וראה כי בצפרדע אמר רק ביאור תשארנה,
ולפיכך נשאר בו רק אל תמסח עד עכשיו, אבל
בארבה כתיב לא נשאר ארבה אחד בכל גבול
מצרים, ועל זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו, עד כאן
לשון הרב", עד כאן לשון הרמב"ן.

ואמר הרב זיע"א: הרי שאומר רבנו חננאל
"ועל זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו", שאכן תמיד
הוא כמו "עתרת משה רבנו", אבל סיפורים אחרים,
שלא הי' על זה "עתרת משה רבנו", עליהם לא
נאמר "שיחו בכל נפלאותיו", וכדכתיב "אותותינו
לא ראינו"!!!

שאמר שהנה „מופת“, והגרייז לא רק שלא אמר „שזה מופת שצריך לספר“, אלא שאמר „אותותינו לא ראינו“, שאין אנו רואים אותות ומופתים.

הא חדא. ואח"כ יש עוד מחלוקת: שהמספר אומר שהגרייז קרא את הרמב"ן בפ' בא בשם הר"ח, ולא אמר מאומה מה כוונתו בהבאת דברי הרמב"ן, אלא ש„אנחנו למדנו כוונת מרן“, שהתכוון להראות שכתוב כאן ברמב"ן שצריכים לספר נסים בארבה.

וכיון שלהמספר הי' נדמה שהגרייז אומר שזה מופת שצריך לספר, א"כ [לפי דמיונו] ע"כ שאת הרמב"ן הביא לראי' על זה, ולכן „למדנו“ [מבלי שהגרייז ביאר זאת] שכוונת מרן שלומדים מהרמב"ן הזה שצריך לספר נסים שבארבה, ועל זה [נסים שבארבה] נאמר „שיחו בכל נפלאותיו“, וייחס בזה להגרייז מה שלא אמר ולא דיבר ולא עלה על לבו, אלא רק נרקם במחשבת המספר, וכנ"ל. ולענ"ד הוא ח"ו בזיון להגרייז לייחס לו שכך הבין את הרמב"ן ש„על זה“ הכוונה לנסים שבארבה, שאפילו תינוקות של בית רבן מבינים שלא זה אומר הרמב"ן, ואיך אפשר לייחס זאת לגאון הגאונים הגרייז זיע"א. ואילו הרי"ל אומר מפורש שהגרייז דיבר והסביר מה לומדים מהרמב"ן הזה, וכן נכתב בספר ש„הרב אמר“, — [כי כך סיפר הרי"ל, והיו הדברים הכתובים למראה עיניו, ואישר זאת, לא ש„למדנו“ השערות מדברי מרן, אלא שהרב אמר מפורש], — ש„על זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו“, וביאר הרב [לא ש„למדנו“ מדבריו], אלא הרב אמר שהכוונה כיון שהי' על זה עתרת משה רבינו, ומתקיימת, ע"ז נאמר „שיחו בכל נפלאותיו“, משא"כ במה שלא נאמר מראש ע"י נביא, עכ"ד הרי"ל.

והנה שני המספרים הנ"ל לכל הפחות היו בבית מרן הגרייז בשעת הסיפור הנ"ל, ומר אמר הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב, עי' נדרים כ"ה ב' שבועות כ"ו א', ועיין יבמות נ"ה ב'. אבל כת"ר שליט"א הלא בכלל לא הי' שם. ואולי בכלל לא

הסיפור היה בהיפך ממש, לא שהגרייז אמר שצריך לספר מופת זה, אלא הגיב מיד „אותותינו לא ראינו“, ואח"כ קרא את הרמב"ן והדגיש ועל זה [לא על נסים של ארבה, אשר אין לזה שום מובן, כמובן, וכנ"ל] אלא על זה, שעתרת משה מתקיימת, נאמר „שיחו בכל נפלאותיו“, לאפוקי כשלא הי' ע"ז נבואה ותפלה קודם מנביא, שעל זה לא נאמר „שיחו בכל נפלאותיו“.

והי' לי אותו היום יום טוב שנתברר לנו היטב מקחו של אותו צדיק מרן הגרייז.

ולכן הנני שמח מאד שהקוראים מרגישים כי נוסח זה של הסיפור בא לסתור את הנוסח הקודם שתלה בו בוקי סריקי במרן הגרייז זיע"א.

ואמרו חז"ל מטיבין של קרובים אתה למד טיבין של רחוקים, ולעניננו: מסיפור מסולף ומזויף זה, שנתברר שקרו, אתה למד על עוד הרבה סיפורים... ואכמ"ל בזה.

הנני ידידו עוז הכופל תודה רבה

מ. מ. ש.

מכתב ב

בס"ד יום א' תצא ח' אלול תשנ"ב

שלו' רב וכט"ס למע"כ ידי"נ היקר שליט"א
נעימות בימינם נצח!

קבלתי מכתבו ביום ששי, והנני מאד בשברון לב מזה, כי אינני יודע מה קרה לידידי היקר והאהוב, ההולך תמיד למישרים, וכאן נטה מדרך היושר וילך אחרי הזיות, רח"ל.

דהנה הרי"ל מספר ברור מה ששמע שהגרייז אמר, שהמספר סיפר את סיפורו על שהארבה נעצר בגבול מושבם, והמספר אמר שזה „מופת“, ועל זה השיב הגרייז: „אותותינו לא ראינו“. ובזה כבר מכחיש הרי"ל את המספר, שסיפר שהגרייז אמר „שזה מופת שצריך לספר“, ואילו הרי"ל אומר שהמספר הוא שכינה את סיפורו בשם „מופת“.

הי' אז בעולם, ואיך זה בא ואומר שהוא יאמר מה שהי' שם, סברות כרסיות, ועל זאת דואב לבי שידידי נטה בענין זה מדרך היושר וילך אחרי ההבל, רח"ל.

ועיקר דברי הגרי"ז הנ"ל כפי שמוסר הרי"ל הלא הם ברורים בטעמם, לכל היודע מה שכתב הרמב"ן בפ' ויגש [בויכוחו עם הראב"ע], והאי רמב"ן הוה מרגלא תמיד בפומי' דהגרי"ז.

וזה לשון הרמב"ן שם בפ' ויגש: „אבל אומר לך דבר שהוא אמת וברור בתורה, כי הנסים הנעשים על ידי נביא, שיתנבא כן מתחלה, או מלאך נגלה במלאכות השם, יזכירם הכתוב, והנעשים מאליהן לעזור צדיק או להכרית רשע — לא יזכירו בתורה או בנביאים. וזהו זהב רותח יוצק בפי החכם הזה ממה שהשיב על רבותינו בענין פנחס וזולתו במקומות הרבה, ולמה יזכירם הכתוב? כל יסודות התורה בנסים נסתרים הם, ועם התורה אין בכל ענינו רק נסים, לא טבע ומנהג, שהרי יעודי התורה כולם אותות ומופתים, כי לא יכרת וימות בטבע הבא על אחת מן העריות, או האוכל חלב, ולא יהיו השמים כברזל בטבעם מפני זרעו בשנה השביעית, וכן כל יעודי התורה בטובות ההם וכל הצלחת הצדיקים בצדקתם וכל תפלות דוד מלכנו וכל תפלותינו נסים ונפלאות אלא שאין בהם שינוי מפורסם בטבעו של עולם כאשר הזכרתי זה כבר [בפ' נח ובפ' לך לך] ועוד אפשרנו בע"ה [בפ' בחקותי], עיי"ש בכל דברי הרמב"ן הקדושים.

וכאשר ילמד ידידי אהובי שליט"א היטב את כל דברי הרמב"ן בכל המקומות הנ"ל [בפ' נח ולך לך וויגש ובחקותי] ובשאר מקומות [בפ' ואתחנן וראה וזאת הברכה] יראה היטב שהכל נסים, ויש נס נסתר, ויש נס נגלה, אבל עדיין אין כאן שינוי מפורסם במערכות הטבע, וע"ז יש דרגה יותר גבוהה שנקראת „מופתים“ „שהם הדברים שיעשו בשינוי התולדות כמו המטה אשר נהפך לנחש“ [לשון הרמב"ן בוזאת הברכה ל"ד י"א], ויש ענין שימרא „אות“ בלשון יחיד ו„אותות“ בלשון רבים

וזה לשון הרמב"ן [ברכה ל"ד י"א]: „וכבר פירשתי — וציין שם המו"ל: ואתחנן ד' ל"ב, ראה י"ג ב' — כי האותות הם הדברים שהזהיר — ובספרים שלנו: שהותרה [הערת המו"ל] — בהם בתחלה, כמו למחר יהי האות הזה, ויאמר על כל הדבר שיקדים הנביא לאמר כן יבא ויאתה לעתיד“, עכ"ל הרמב"ן.

והתורה מספרת לנו [כך מבאר הרמב"ן] רק אותות ומופתים, ולא נסים, אפילו נגלים, שאין בהם שינוי מפורסם בטבע העולם, ובודאי שכל מקרינו וענינינו הכל נסים, אבל הגדר ד„אותות“ ו„מופתים“ ביאר הרמב"ן כנ"ל שהוא בדבר שיאמר הנביא מראש, או בדבר שיש בו שינוי מפורסם בטבע העולם, כאשר הי' במכות מצרים, גם שאמרם משה מראש בנבואה בדבר ה', וגם שהיו שינוי מפורסם בטבע העולם, עיין היטב בכל דברי הרמב"ן בכל המקומות הנ"ל ותראה היטב גדר הדברים הנפלאים הללו.

ועתה הסכת ושמע ידידי אהובי שליט"א: זכינו אנחנו לראות בירושלים עיה"ק איש קדוש נשגב, יליד וולאז'ין, בכ' תשרי תרמ"ז, נין להגר"ח דוולאז'ין, גאב"ד ור"מ דבריסק, שכל הענינים והגדרים והיסודות הנ"ל דהרמב"ן היו חיים ממש במוחו ולבו הקדושים והטהורים [כמו כל עניני התורה הקדושה הטהורה], וכשהי' בא מישוהו ואומר דבר דלא כהנ"ל — הי' זה צורם מאד מאד את אזנו הטהורה, וכי יחס לבבו הטהור הי' אומר מה היא האמת לאמיתה.

וזה אשר קרה בדיוק בנידון דידן דהארבה.

כי אם הי' בא נביא ואומר מראש שהארבה ייעצר בגבול המושב, ואח"כ היו הדברים מתקיימים — כי אז הי' זה גדר „אות“, וכמש"כ הרמב"ן הנ"ל. ואם היתה עצירת הארבה באופן שהוא שינוי מפורסם בטבע העולם — כי אז הי' זה גדר „מופת“, וכמש"כ הרמב"ן הנ"ל.

אמנם כיון שלא הי' כאן לא זה ולא זה, שלא אמר זאת נביא מראש. ואיז לנו נביאים בעוה"ר עד

שתחזור הנבואה, ולא הי' כאן שינוי מפורסם מטבע העולם, אמנם זה נס, אולי אפילו נס נגלה, אבל אין כאן לא „אות“ ולא „מופת“, ולכן אם הי' המספר אומר לפני הגרייז שאירע אצלם נס נגלה, יתכן שהי' הגרייז מסכים להגדרה זו, אבל כיון שהמספר עלה דרגה ואמר שקרה „מופת“ אצלם, ואצל הגרייז הי' חי וברור כהרמב"ן הנ"ל שאין זה לא „אות“ ולא „מופת“, וכמשנ"ת היטב בס"ד, לכן הגיב מיד בלשון הפסוק הקדוש בתהלים ע"ד ט': „אותותינו לא ראינו“, לאמור שאין אנו רואים „אותות“ בגלות, כשאין נביאים שיגידו מראש, ובזה הודיע מרן הגרייז שהשם „מופת“ לא שייך כאן, וברור כשמש בס"ד.

אמנם המספר אמר שזה „מופת“ שצריך לספרו וגם זה צרם את אזנו הטהורה של הגרייז, ולכן הביא את הרמב"ן דפ' בא, שמבואר שם היטב מתי יש ענין „שיחו [לספר] בכל נפלאותיו“.

וזה לשון הרמב"ן: „ואחריו לא יהי' כן — הכתוב מודיע אותנו מדרך הנבואה שאחריו לא יהי' כן“, כלומר: ודבר כזה כשמתקיים הוא „אות“ ו„מופת“. ואח"כ הביא את דברי הר"ח ש„מעט עתרת משה רבנו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים“ וכו', והרי זה קיום של הנבואה ועתרת משה, וזה שסיים: „ועל זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו“.

וביאר מרן הגרייז זצוק"ל, כמובא בספר, ש„על זה“, שיש כאן קיום הנבואה ועתרת משה רבנו, נאמר „שיחו בכל נפלאותיו“, למעוטי סיפורים אחרים, אפילו נסים, מ"מ לא עליהם נאמר „שיחו בכל נפלאותיו“, כיון שלא נאמרו מקודם ע"י נביא.

וכמה הדברים הללו מתוקים מדבש ונופת צופים!

ואשרי מי ששמע מהגרייז והבין מה ששומע, ומי שלא הבין — הפסיד. ותנן במסכת ראש השנה דף כ"ז ע"ב: „אע"פ שזה שמע, וזה שמע — זה

כיון לבו, וזה לא כיון לבו“!... ולפעמים יש גדר עוד יותר: שזה שמע, וזה לא שמע...

מאד מאד התביישתי לקרוא במכתב ידידי היקר האהוב שליט"א שכותב [וכוונתו שכן כתוב בספר, ח"ו]: „שח"ו לומר שאחד בא לומר שרואה השגחת הבורא יתברך שמו בעולם והגרייז מגיב שלא לספר שזהו לענ"ד נראה ככפירה ח"ו“, עכ"ל הדר"ג שליט"א.

והנני שואל: איפה זה מצא וראה בספר שכתוב כדברים הנ"ל? ויש לי הרבה מאד עגמת-נפש ושברון-לב שיד ידי ההולך תמיד למישרים מצטט מהספר אשר לא נאמר בו ולא נכתב בו. אבקשה נא לעיין שוב בספר בעמודים קי"ט ק"כ ולהראות לי איפה נאמר שם כדברים הנוראים החמורים הנ"ל, רח"ל? ומה כן נאמר בספר? — בדיוק מה שכתוב שם, וכמשנ"ת היטב במכתב זה בס"ד.

ואולי אחרי שיעיין ידידי היטב בלב טהור בכל הנ"ל, ובנאמר בספר, ישוב ויודה על האמת. או שבאמת יש לי טעות ויעמידני על האמת, ואהי' לו אסיר-תודה נצח סלה ועד. הנני מעיין שוב במכתב כת"ר מיום ששי ומצטער עד בלי די מכל הפילוסופיא שמייחס להגרייז זיע"א. ואני מלמד זכות שהוא מפני שלא ידע ידידי את כל הנ"ל מהרמב"ן, ואולי עכשיו כבר יסתכל אחרת על הדברים ושב ורפא לו.

נשתייר עוד הרבה דיו בקולמוס לבאר ולהסביר בזה, אך אין לי כח יותר בעוה"ר, ולחכם שכמותו אקוה שיספיק כל הנ"ל.

ואשמח מאד לשמוע חו"ד בכל הנ"ל.

כוח"ט לאלתר בספשצ"ג

באהב"ר ואה"ע

מ. מ. ש.

וכדאי מאד גם ללמוד בספר „חדושי מרן רי"ז הלוי“ על התורה בפ' שמות [עמ' 22] ד"ה מי אנכי, ועל תהלים [עמ' 108] ד"ה שירו לה' שיר חדש.